

ऋजिष्वा भारद्वाजः। विश्वे देवाः। त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती।

न तद्दिवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शमीभिराभिः।

उज्जन्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामति याजस्य यष्टा ॥ ६.०५२.०१

अतियाजस्य- डम्भासूयादियुक्तयजमानस्य । तत्- कर्म । दिवा पृथिव्या-
द्यावापृथिव्योरनुस्यूतमिति । न । अनु मन्ये । न । यज्ञेन- शास्त्रदृष्टेन यज्ञेन । आभिः- एताभिः ।
शमीभिः- शान्तभावनाभिरनुस्यूतमिति । नानुमन्ये । सुभ्वः- शोभनभूताः । पर्वतासः- पर्वता मेघा
वा । तम् । उज्जन्तु- हिंसन्तु । यष्टा- सोऽनधिकारी डाम्भिकयजमानः । नि- नितराम् । हीयताम्-
हीनो भवतु ॥१॥

अति वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनित्सात्।

तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः ॥ ६.०५२.०२

मरुतः- हे वाताः प्राणविशेषाः । यः । नः- अस्मान् । अति- अतिक्रम्य । मन्यते- अभिमानं
करोति । यः । क्रियमाणम् । ब्रह्म- मन्त्रं मन्त्रात्मकं कर्म वा । निनित्सात्- निन्दितुमिच्छेत् । तस्मै ।
तपूषि- तापकानि । वृजिनानि- दुःखानि । सन्तु- भवन्तु । द्यौः- सूर्यः । तम् । ब्रह्मद्विषम्-
श्रुतिद्वेषिणम् । अभि शोचतु- अभितपतु ॥२॥

किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरभिशस्तिपां नः।

किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान्ब्रह्मद्विषे तपुषि हेतिमस्य ॥ ६.०५२.०३

किम्- किमर्थम् । सोम- रस । ब्रह्मणः- मन्त्रस्य । गोपाम्- पालकमिति । त्वा- त्वामाहुः । नः-
अस्माकम् । अभिशस्तिपाम्- शत्रुभ्यः पालकमिति । किम्- किमर्थम् । त्वा- त्वाम् । आहुः-
वदन्ति । किम्- किमर्थम् । नः- अस्मान् । निद्यमानान्- निन्दमानान् । पश्यसि । ब्रह्मद्विषे-
ब्राह्मणद्विषे । तपुषिम्- तापकम् । हेतिम्- प्रहरणम् । अस्य- क्षिप ॥३॥

अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः।

अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासोऽवन्तु मा पितरो देवहूतौ ॥ ६.०५२.०४

माम्। जायमानाः- आविर्भूताः। उषसः- प्रभात्यो ज्ञानोदयदेवताः। अवन्तु- रक्षन्तु। मा- माम्।

पिन्वमानाः- वर्धमानाः। सिन्धवः- आपो मूलशक्तिधाराः। अवन्तु- रक्षन्तु। ध्रुवासः- स्थिराः।

पर्वतासः- स्थैर्यप्रतीकगिरयः। मा- माम्। अवन्तु- रक्षन्तु। देवहूतौ- देवाह्वाने। मा- माम्।

पितरः- पूर्वाचार्याः। अवन्तु- रक्षन्तु ॥४॥

विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम्।

तथा करद्वसुपतिर्वसूनां देवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ॥ ६.०५२.०५

विश्वदानीम्- सर्वदा। सुमनसः- मङ्गलचित्ताः। स्याम- भवेम। उच्चरन्तम्- उद्यन्तम्। सूर्यम्।

पश्येम। वसूनां वसुपतिः- सम्पत्पालकः। देवान् प्रति। ओहानः- हव्यवाहकः। अवसा-

रक्षाशक्त्या। आगमिष्ठाः- अतिशयेन आगन्ता। तथा- एवम्। करत्- करोतु ॥५॥

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना।

पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ॥ ६.०५२.०६

इन्द्रः- परमेश्वरः। नेदिष्ठम्- अन्तिके। अवसा- रक्षाशक्त्या। आगमिष्ठः- अतिशयेनागन्ता भवतु।

सरस्वती- रसचोदयित्री देवता। सिन्धुभिः- मूलशक्तिधाराभिः। पिन्वमाना- वर्धमाना भवतु। नः-

अस्मभ्यम्। पर्जन्यः- वृष्ट्यधिदेवता। ओषधीभिः। मयोभूः- सुखकरी भवतु। अग्निः- पावकः

सत्क्रतुः। सुशंसः- सुष्ठु स्तुतः। सुहवः- सुष्ठु आहूतः। पितेव- जनक इव भवतु ॥६॥

विश्वे देवास आ गत शृणुता मे इमं हवम्। एदं बर्हिर्नि षीदत ॥ ६.०५२.०७

विश्वे- सर्वे। देवास- देवाः। आ गत- आगच्छत। मे- मम। इमम्- एतत्। हवम्- आह्वानम्।

शृणुत। इदम्- एतत्। बर्हिः- दर्भासनं चित्तासनं वा। आ- आभिमुख्येन। नि षीदत-

उपविशत ॥७॥

यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ॥ ६.०५२.०८

देवाः । यः । वः- युष्मान् । घृतस्नुना- पूतनवनीतोपलक्षितपूतावगमनेन । हव्येन-
ध्यानभावनादिहव्येन । प्रतिभूषति- मण्डयति । तम् । विश्वे- सर्वे यूयम् । उप गच्छथ-
आगच्छथ ॥ ८ ॥

उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृळीका भवन्तु नः ॥ ६.०५२.०९

अमृतस्य सूनवः- अमृतपुत्राः । नः- अस्माकम् । गिरः- मन्त्रान् । उप शृण्वन्तु । नः- अस्माकम् ।
सुमृळीकाः- आनन्दकराः । भवन्तु- सन्तु ॥ ९ ॥

विश्वे देवा ऋतावृध ऋतुभिर्हवनश्रुतः । जुषन्तां युज्यं पयः ॥ ६.०५२.१०

ऋतावृधः- सत्यवर्धकाः । विश्वे देवाः- सर्वे देवाः । ऋतुभिः- काले । हवनश्रुतः- आह्वानश्रोतारः ।
युज्यम्- नियुक्तम् । पयः । जुषन्ताम्- सेवन्ताम् ॥ १० ॥

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणस्त्वष्ट्रमन्मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ॥ ६.०५२.११

इन्द्रः- ईशनाधिदेवता । मरुद्गणः- प्राणगणः । त्वष्ट्रमान्- तनूकरणदेवता । मित्रः- स्नेहाधिदेवता ।
अर्यमा- औदार्याधिदेवता । एते देवाः । स्तोत्रम्- स्तुतिम् । इमा- एतानि । नः- अस्मदीयानि ।
हव्या- हव्यानि । जुषन्त- सेवन्ताम् ॥ ११ ॥

इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वान्दैव्यं जनम् ॥ ६.०५२.१२

होतः- देवानामाह्वतः । अग्ने- पावक सर्वभूतहितक्रतो । दैव्यं जनम्- द्योतनशक्तीः । चिकित्वान्-
बुद्ध्यन् । नः- अस्माकम् । इमम्- एतम् । अध्वरम्- ध्वरविरोधिकर्म । सर्वभूतहितं कर्म । वयुनशः-
ज्ञानक्रमेण । यज- कुरु ॥ १२ ॥

विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठा ।

ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् ॥ ६.०५२.१३

ये । अन्तरिक्षे- द्यावापृथिव्योरन्तराल इत्याधिभौतिके । अन्नमनसोरन्तराले प्राण इत्याध्यात्मिके ।
ये । दिवि- नभसि चित्ताकाशे वा । स्थ- भवथ । ये । अग्निजिह्वाः- अग्निद्वारा हव्यग्रहणशीलाः ।
उत वा- अथवा । यजत्राः- पूज्याः । ते । विश्वे देवाः- सर्वे देवाः । इमम्- एतत् । मे- मम । हवम्-
आह्वानम् । शृणुत । अस्मिन्- एतस्मिन् । बर्हिषि- दर्भासने चित्तासने वा । आसद्य- उपविश्य ।
मादयध्वम्- अस्मांस्तर्पयथ ॥१३॥

विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म ।

मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुप्नेष्विद्वो अन्तमा मदेम ॥ ६.०५२.१४

यज्ञियाः- पूज्याः । विश्वे देवाः- सर्वे देवाः । मम- मे । मन्म- मननम् । शृण्वन्तु । उभे रोदसी-
द्यावापृथिव्यौ । अपां नपात्- अब्जोष्णिः । च- अपि । शृण्वन्तु । वः- युष्मान् प्रति । परिचक्ष्याणि-
वर्जनीयानि । वचांसि । मा । वोचम्- वदानि । सुप्नेषु- सुखेषु । वः- युष्माकम् । अन्तमाः-
अन्तिके । मदेम- सन्तुष्टा भवेम ॥१४॥

ये के च जमा महिनो अहिमाया दिवो जज्ञिरे अपां सधस्थे ।

ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षप उस्त्रा वरिवस्यन्तु देवाः ॥ ६.०५२.१५

ये । के च- केचित् । जमा- पृथिव्याम् । महिनः- महात्मानः । अहिमायाः- वृत्राहन्तृप्रज्ञाः । दिवः-
नभसः । जज्ञिरे- जाताः । अपाम्- मूलशक्तिधाराणाम् । सधस्थे- स्थाने जाताः । ते । अस्मभ्यम्-
नः । इषये- उद्दीपनाय । इध्यत इतीषिः । क्षप उस्त्राः- अहोरात्रम् । देवाः । विश्वमायुः- सर्व
जीवनम् । वरिवस्यन्तु- यच्छन्तु ॥१५॥

अग्नीपर्जन्याववतं धियं मेऽस्मिन्हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।

इळामन्यो जनयद्गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे ॥ ६.०५२.१६

अग्निपर्जन्यौ । मे- मम । धियम्- बुद्धिम् । अवतम्- रक्षतम् । अस्मिन्- एतस्मिन् । हवे- आह्वाने ।
सुहवा- सुष्ठु आहूतौ । नः- अस्माकम् । सुष्टुतिम्- शोभनस्तुतिं रक्षताम् । अन्यः- एकः । इळाम्-

पौरुषमन्नम् । जनयत्- जनयतु । अन्यः- इतरः । गर्भ- पौरुषान्नेनोत्पाद्यं स्त्रीगर्भं जनयतु । अस्मे-
अस्मभ्यम् । प्रजावतीः इषः- धर्मसन्ततिकामनाः । आ धत्ते- अवस्थापयतम् ॥१६ ॥

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे ।

अस्मिन्नौ अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् ॥ ६.०५२.१७

बर्हिषि- दर्भासने चित्ताकाशासने वा । बर्हिःशब्दोन्तरिक्षनामसु पठितः । स्तीर्णे- उपस्त्वृते । अग्नौ-
पावके सत्क्रतौ । समिधाने- सम्यगुद्दीपिते । महा- महता । सूक्तेन- मन्त्रेण । नमसा- वन्दनेन ।
विवासे- परिचरामि । अद्य- इदानीम् । अस्मिन्- एतस्मिन् । नः- अस्माकम् । हविषि-
हविःप्रदानयुक्ते । विदथे- यज्ञे । विश्वे देवाः- हे सर्वे देवाः । मादयध्वम्- तृप्यध्वम् ॥१७ ॥